

ТАНЛОВ ЯКУНЛАНДИ

Уз вужудинга тафаккур айлалди, Ҳар не истарсен, ўзундинг истагилди

Уттан йили «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафталигида Ўзбекистон ССЖ Маданият вазирлиги маданий-маърифий муассасалар бошқармаси репертуар-тахрир хайъати буюк шоир ва мутафаккир Алишер Навоийнинг 550 йиллиги муносабати билан бир пардали пьесалар учун танлов эълон қилган эди. Танловда драматурглардан Ҳайдар Муҳаммад «Навоий бир кун...», Инъомжон Турсунов «Фитна», Жўра Маҳмуд «Ал-қасосул минал-ҳақ» да ривоятлар асосида қалам тебратиб, Навоий ҳақиқат тимсолини сифатида гавдалантиради. Б. Омонов «Астрообд волииси» пьесасида Алишер Навоийнинг Астрообддаги ички кечималарини, улугвор ва фозил қиёфасини турли образлар орқали улуглашга муваффақ бўлган. Музаффарнинг «Тумордаги зафарнома»си адабнинг Самарқандда ишган даврдаги ҳаётини тасвирлашга бағишланган бўлса, Чори Авазининг «Инъом» пьесаси

Алишер Навоийдек шоиримиз борлиги билан чексиз фахрланамиз. Ўзбек халқи ўтмишида жуда кўп улуг зоҳирлар еттиштириб берди. Лекин Навоийнинг бошқа улугворлардан фарқи шундаки, у ўзбек адабиёти, илми ва маданияти тарихида бир неча кун қиладиган ишни бир кун ўзи бажарди. Навоий «Хамса» достонларидан фақат биттасини ёки «Ҳазойин ул-маъноий» таркибидидаги турт девондан бирини яратганда

эта олмас эди. Шу маънода унинг «Ҳайрат ул-аборо»да ўзини парвонага, телбага, шеърини эса парвона келиб уриладиган ўтга, болаларнинг тош отишига ўрганиб қолган телбага қиёслаши гоёт шайронадир:

Абдуқодир ҲАЙИТМЕТОВ

ШЕЪРИЯТИМИЗ СОҶИБҚИРОНИ

Ҳам бирибир адабиётимизнинг буюк намояндаси бўлиб қолаверар эди. Бунинг устига Навоий бир неча насрий асарларини ёган адиб, адабиёт ва тарих бўйича ноб илмий тадқиқотлар яратган олим, улуг давлат арбоби, маданият ҳомиясидир. Илҳон бўлса, биз Навоийнинг ҳар бир соҳадан хизматларига алоҳида-алоҳида ҳайкал қўйишимиз керак.

Бир дам улус меҳнатидин ком йўқ, Бир нафас эл жавридин ором йўқ... Бу ўринда Навоий арга келувчиларнинг қўлтигидан буюк шикоят қилётгандек бўлса ҳам, лекин у бир умр шу халқ оммасининг дард-аламларидан, даврининг адолатсизликларидан, замондошларнинг шодлиги ва гам-андуҳларидан, бунга ўз муносабатидан келиб чиқиб қалам тебратди.

Улуг шоир ўз адабий меросининг ҳажмининг бир асариде тахминан юз минг байт деб белгилайди. Бу Шарқ адабиётининг Фирдавсий, Низомий, Хусрав Деҳлавий, Жомий каби улкан санъаткорлари меросига тенг. Навоий ижодининг марказида эса инсонини янгидан кашф этиш туради, десам хато бўлмас.

Шулардан бирига Навоий бу илҳоннинг ҳаммасини буюк муҳаббат, фидойилик билан бажарди. Чин ватанпарварлик туйғуларини унга мадҳкор бўлиб, у йўлда дуч келган ҳар қандай қийинчиликларини матонат билан енди. Айна вақтда унда буюк инстедод олови ёнар, шунинг учун барча ижодий ниятлари осонлик билан кўчар эди. Шундай бўлса-да у икки йил ичида (1483—1485) «Хамса»дек буюк асарини ярата оларми? Еки минглаб шеърларни ўз ичига олган «Ҳазойин ул-маъноий»дек улкан маъмуани юзага келтира оларми?

Навоий, менинг назаримда, аввало шеърини тушуриш, адабиёт учун туғилган инсон эди. Шунинг учун у етти-саккиз ёшдан оқиб қўлга қалам олиб шеърлар ёза бошлаган. Унинг шоирлик иқтидорини бениҳоят юксак эди. Бугунги кунда халқ кўзини «Келмади» каби ғазалларини у болагиди, жуда кеңи билан йиғитлида ёзган эди! — десам, биров ишонмай, биров ишонмайди. Чунки бу ғазаллар мазмунан ниҳоятда чуқур, бадиий томондан эса тасвирли. Лекин бу факт.

«НАВОИИ ВА БЕҲЗОД». Мусаввир Темур Саъдуллаев

Навоийча, дунёдаги ҳамма инсонлар орасида одил ҳам бор, золим ҳам; яхши ҳам бор, ёмон ҳам; билими дони ҳам бор, жоҳили ҳам... Ташқи қўрниндан улар бир-бирларига ўхшасалар ҳам, бутунан улар бошқоқча. Шунинг учун ҳар бир инсонга уни яхши ўрганиб муносабатда бўлиш зарур. Шоир фикрича, ер юзидagi одамлар осмондаги юлдузча кўй бўлиб, наҳс юлдузини бахт юлдузидан ажратиб қанчаллик зарур бўлса, одамни ҳам одамдан фарқ этиш шунча муҳим. Шоир «Садди Искандарий» достониде ёзади:

Кўрнур бори одами одами, Мушобих нечүкким сипеҳр анжуми. Бу бирга нуҳусат иродат дурур, Яна бирга нури саодат дурур.

Бинобарин, илҳон эркаклар қўйинга солиш хавфли бўлгани сингари итга, гарчи у бурини олган бўлса ҳам, уй туридан ўрин бериш (ва ҳоказо) тўғри эмас.

«АҚЛ БОВАР ҚИЛМАЙДИ»

Ҳафталикнинг шу йилги 19 июль сониде эълон қилинган «Ақл бовар қилмайди» сарлавҳали суратли мақола Ўзбекистон ССЖ «Билим» жамияти Тошкент шаҳар ташкилоти ҳайъати бюросининг кенгайтирилган мажлисида муҳокама қилинди. Билмилар уйи ва туманлар «Билим» жамияти ташкилотлари ходимларининг диққат-эътибори давлат тилидаги реклама афшарлари билан ишлангани кучайтиришга, шу билан бирга, маҳаллий миллат мансуб лекторлар (маърузачилар) ва ўқитувчиларини танлашга қаратилди.

Бизнинг ш фаолиятимизга эътибор бериб, ҳолсонга кузатиб келадиган муҳбирларга ўз миннатдорчилигини изҳор этганим. Ўз ўрнида осиб қўйилган 15 та афшарнинг 12 таси яқин тилда бўлгани ҳолда, бир тилде ёзилган учта афшарни мисол қилиб келтирганилар учун таассуф билдираман.

Ҳозиргача «Биржа ва воқитчилик бизнес» курсидаги машғулотларни ўзбек тилида олиб борувчи ўқитувчилар йўқлиги туғайди бу ерда дарслар рус тилида ўтказилмоқда. Бу масала юзасидан биз мурожаат қилган биржа айна вақтда ўз ҳодимларини Москвага ўқишга йўллаётганини маълум қилди. Шу бонс биз маъзур реклама матнини икки тилда

жойлаштиришни лозим топмадик. Айрим докма афшарлар ҳам худди шу сабабларга қура рус тилида берилди.

Умуман олганда, бизга қаратилган танқиднинг ҳаққоний эканлигини тан олганим. Шаҳар ташкилоти курсатилган нуқсонларни бартафал эйтишга доир чора-тадбирлар устиде иш олиб бормоқда. Корхоналар ва ташкилотларда ўзбек тилини ўргатиш курсларини ташкил қилиш ва машғулотлар ўтказиш ишлари давом этмоқда. Бугунги кунга келиб, 400 га яқин гуруҳда ўқишлар янҳоясига

ларни ишига кетган шекилли (у темир йўлда ишларди), булар Камолни билишмас экан. Одатдадек, Абдужалил билан онаси ўт юлиб юришгандир. Иброҳим Бостирма томон ўтиди. Биринчи қора-қура қўнжлар қамайган, фақат бир соғини сизир ўздан сел нариде етмайдиган қилиб Боғланган бузоқчасига термулганча, қаваниб ёлган. Иброҳим бир четде уюлиб турган ўт-ўландан сизирнинг олдида ҳам, бузоқнинг олдида ҳам ташпади. Чой қўйиб, қаструлдаги судан бир коса олиб, нон тўраб еб олди. Кейин бўёқлар солинадиган кўча яқини қириштира тушди. Олиб кетиш керак. Камол яқини йиғиб қилқалларини худди Иброҳимнинг ўзиникидек қилиб ювиб, тозалаб, қўзғолашга алоҳида-алоҳида ўраб чиққан экан. Шунинг истеъдоди хор бўлди. Ундан ажойиб расом чиқариди, эҳтимол, бир-бирини расом қилишда, нега бир оғир, ор, демалиди, Бати чопиб ўқишга кириб кетар экан, ичиде ундан Иброҳим. Ҳозир қарда экан. У ҳам Абдукарим билан Абдулатифнинг феълини қўзғоролмайди. Иброҳим яқини гўё қозир кетадигандек олиб чиқиб қўйди. Кейин халғи матоларни олган уйга кирди. Бирок ўтган сафар келганидан жойида турган асарлар бу гал йўқ эди. Энди ким билади, қарга қўйишган, аслида ўшанда олиб кетмоқчи эдим, олиб кета қолсам бўларкан.

яратилган асарларни тушунмадиган одамлар бордир, кимдир мени ҳам тушунар, деб умиди қорлар, гоҳ ана умидсизликке тушиб ҳаёлини узок бўлиб узоқ бўлмаган, яқин бўлиб яқин эмас ўқиб олиб қочар, нотинч кечималарига ношу вақеалар бостириб кирар экан. Иброҳим меҳрию юрқадди ёшлик олови билан яратган асарлариде кам тарзда икки бор ақрағанини эслади.

каётган Абдукарим, Камолга сув ташиб юрган Абдужалил... Иброҳимнинг бирдан чизгиси келди. Тез ювничи келиб иморат ёнидан оқиб ўтгадиган ариқ бўйига кўча яқини ўрнатди. Шошма Абдулатиф, сизларни бир чизиб олди, кейин ёрдамлашман деганча, ишга киришди. Мовий осмон фониде Абдукаримга етак қўриладиган унинг ёнқорлари қип-қизил бўлиб меҳоба туша бошлади. Абдукарим тешасини кўтарганча тепаде қотди, Камол лой тепганча, Абдулатиф эса ошқона деворига суяниб ўтирганча лойига пиёлани абадий босди.

дан чиқиб келадиган Маҳмудовга тушди. Унинг ортидан Рауфхоннинг ўзи кўринди. — Ҳа, йағит, мафт кўрмасизми! Иброҳимнинг кўнгли наирс, ўзи чайқаларди. Маҳмудов гўё ҳеч нарса бўлмагандек насихат қилди.

Норбой АКАНИ КЕНЛИКЛАР БАҒРИГА НОРТСА, Иброҳимнинг боғлар, дарахтлар чўраги. Ҳар қалай, бир ой ичида Иброҳим унга яқин тугалланган асарлар яратди. Бирок унинг кўз ўнгидан ўзи бир марта ҳам узоққа қўйиб қараб қўрмаган «Иморат» асари кетмас, жанжалаш уларнинг соғинарди. Қайтиб келишган Норбой аканинг ижодхонасида Иброҳимнинг ҳам суратлари четига безак рамкалар қойишди.

Иброҳим аввал Фариданинг портрети, кейин эса, яна баян бир яқин ишлари йўқлиги қолганини шунданга сездди.

Иброҳимга ўзи кўргазмага тайёрлаётган асарларнинг қўли камроқ туюлди. У ҳар йили ёзда уйдан чиқмай қичқир қиқирлар вазор, портрет ва манзараларини, ранглар тозашири учунгина ишлар, бу матоларнинг ҳаммаси отаси ичида ётадиган уйдада яшилса болсам қилиб талхал қўйилганича тўрар, уларни ҳам эл кўзига қўрсатиш пайти келди, шекилли.

У БУЮК БЎЛМОҚЧИ ЭДИ

У буюк бўлмоқчи эди. Демак ёлғизликни бошлаши керак. Хотинига айтади...

Одамлар қатори юравергим жим. Боз яна юрагим куйиб бўлмади...

ЎН ОЛТИ БОЛАЛИ ҚАҲРАМОН ОНА АЙТГАНЛАРИ

Уйимизга чет элдан Меҳмонлар келар эмиш. Қандай яшмоқда эл...

Бўлмаган бўдирлиди. Болаларим, ўзинга Қийин совға қилдилар...

Не деб жавоб беришни Қай вақт ўтиришни...

ДИЙДОР БАҲОНА

Хат ёзибди Мушукка Тўлқой айлаб фиғон...

Чўзилди бунча ҳижрон. Хат сўнггида ёзибди у...

Менинг учун, албатта, Келишимда олиб кел...

ТОМОШАНИ ТОМДАН КЎР

Чойхонамизда эълон қилинган изоҳталаб суратлар муштарийларимизни фикр...

— Коммунизмгача қанча масофа қолди эган? А. ҒОФУРОВ

От оғбордан дон топмай, Томга чиқиб қарайди...

Томга чиқиб назар солсам Хар ёққа-ей, Қўримайди мударимиз...

гандан қўра, томдан ташлаб ўлганим афзал. А. ИСОЕВ

СИЗ ҚАНДАЙ ИЗОҲЛАЙСИЗ?

От: — Отхона ночор, хароб, Хар йил кўзини ёшлайман...

қассоб аҳлида, Шу сабаб отларда кўрқув...

АБДУЛЛАЕВлар онласи Тошкент

Отлар ҳўроз бўлишиб Қичқаришар томларда...

Изобоскан Жон чекмасанг жонона қайда...

Хўрақул Қоракўл

От: — Қадримизни билмаган, Жамоада нетаман?...

Кува С. РУСТАМОВ

Шум бола

«ГАП» СОЛИҒИ

Хотин бозордан кайфияти бузилиб қайтди.

— Бозор иқтисодиётининг бозори шунақа бўладиган бўлса...

— Ҳа, қаёққа? — Ҳулимни тўсди у.

— Хўш? — Ҳўшингиз нимаси? Нима, мен сизга молманми?

— Бўлмади гап бундай. Мен болалар билан ёни қишлоқда ўтказаман.

— Бўлди, энди яшаш бўлмайди, бу ерда. Болаларни бир дон олмага зор қилиб...

қаттиқ жаҳли чиққан эканми, эрталаб мен у ёқда турар...

— Раҳмат, — дедилар мулойимлик билан. Менга яна бир қараб олдиларда...

— Ҳўш? — Ҳўшингиз нимаси? Нима, мен сизга молманми?

— Бўлмади гап бундай. Мен болалар билан ёни қишлоқда ўтказаман.

— Бўлди, энди яшаш бўлмайди, бу ерда. Болаларни бир дон олмага зор қилиб...

— Ҳўш? — Ҳўшингиз нимаси? Нима, мен сизга молманми?

Рисов В. ТОЖИЕВ

Жаҳон кулади

КОТИБА ҚИЗ ЧЕКАДИ

РЕКЛАМА

«Мабодо сиз кўп ухлашни ёқтирсангиз, хизмат жойимда кўнгилсизлик бўлмасин деса...

Телевидение — бу мўъжаза! Ишонмайсанми? Кўзингизни юмсангиз, у ўша заҳоти радиога айланади.

— Юлия, нима учун сендан тамакиннинг ҳиди келяпти? — Ҳали дадам мени ўпганди...

Русчадан таржима

ИШҚИБОЗ

— Ҳа, Валижон, қаёққа кетяпсан? — Э, Садир ака, ассалому алайкум...

— Ия, биз хабарсиз қолиб- миз-ку, мутасаддиларнинг кўзи қаерда?...

— Бу ерга эълон ёпиштиришни унутинган бўлса керак. Лекин бошқа жойларда бор.

— Эй, аттанг, неча кўчага чиқмаган эдим-да. — Ҳозир мен билан борсангиз ҳам улгурсангиз...

— Бу ерга эълон ёпиштиришни унутинган бўлса керак. Лекин бошқа жойларда бор.

Авбархон ИКРОМОВ

ҲАММА НАРСА ҲААҚ ФАРАВОНИГИ УЧУН

Рисов И. ЗОЙИРОВ

Ямин ҚУРБОН

Масаллар

САЛОМГА АЛИК

Иттин кўчада кўрди-ю Гаффор, Кўринди кенг дунё кўзларига тор: «Опапар! Уйга кир, ярамас, савқ! Жаврай-жаврай сенга...

Дуамин қисиб Ит киргач ҳовлига, Гаффор, денг, кетма-кет тепди човига: «Эх, вангилмай ул, бевафо махлуқ!!!»

ҲОСИЛ

Келди кулбасига кайфин ванг қилиб, Бошу ойғини лою чанг қилиб.

ОБУНА-92

ҲУРМАТЛИ МУШТАРИЯЛАР!

1992 йил учун барча рўнома ва ойнамаларга обуна давом этмоқда. Улар орасида яқин суҳбатдошимиз «ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЕТИ ВА САНЪАТИ»...

Обуна барча алоқа бўлимларида қабул қилинмоқда. Ҳафталигимизнинг бир йиллик обуна баҳоси 15 сўм 60 тишин.

«ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЕТИ ВА САНЪАТИ» ГА ОБУНА БУЛИШНИ УНУТМАН!

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН ЕЗУВЧИЛАРИ УЮШМАСИ ВА ЖУМҲУРИЯТ МАДАНИЯТ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЕТИ ВА САНЪАТИ

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА»

Издаеся на узбекском языке

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОВ. Таҳрир ҳайъати: Ҳафиз АБДУСАМАТОВ, Усмон АЗИМОВ, Ҳамидулла АКБАРОВ, Раъз БОБОЖОН...

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ. БАҲОСИ 25 ТИШИН